

Maatregelpakket 1

Natuur

NPLG Transitiefonds

Aanvraag rijksbijdrage voor beslissing tot start realisatie

Provincie Fryslân - Versie 27 juni 2023

Inhoud

Inleiding.....	4
Thema 1: Bomen en bos.....	7
Algemeen	7
Opgaven/probleemanalyse en te bereiken doelen.....	9
Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten.....	12
Besluitvorming en daarbij betrokken partijen.....	17
Financiën en risico's	19
Aanpak met planning en mijlpalen.....	22
Thema 2: Kennisontwikkeling.....	23
Algemeen	23
Opgaven/probleemanalyse en te bereiken doelen.....	26
Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten.....	29
Besluitvorming en daarbij betrokken partijen.....	32
Financiën en risico's	34
Aanpak met planning en mijlpalen.....	37
Thema 3: Boerenlandnatuur	38
Algemeen	38
Opgaven/probleemanalyse en te bereiken doelen.....	44
Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten.....	48
Besluitvorming en daarbij betrokken partijen.....	52
Financiën en risico's	55
Aanpak met planning en mijlpalen.....	64
Thema 4: Grip op kwaliteit natuurnetwerk	66
Algemeen	66
Opgaven/probleemanalyse en te bereiken doelen.....	69
Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten.....	74
Besluitvorming en daarbij betrokken partijen.....	75
Financiën en risico's	76
Aanpak met planning en mijlpalen.....	79
Thema 5: Weidevogels, Instandhouding en ontwikkeling natte grasland weidevogelbiotoop (Aanvalsplan Grutto)	81

Algemeen	81
Opgaven/probleemanalyse en te bereiken doelen.....	89
Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten.....	96
Besluitvorming en daarbij betrokken partijen.....	100
Financiën en risico's	103
Aanpak met planning en mijlpalen.....	106

Foto voorzijde: Harrie Dijkstra

Inleiding

Dit maatregelpakket Natuur bevat vijf thema's waarbinnen wij maatregelen hebben uitgewerkt die bijdragen aan de natuurdoelen opgaven zoals die zijn geformuleerd in het gebiedsprogramma FPLG:

1. Bomen en bos
2. Kennisontwikkeling
3. Boerenlandnatuur
4. Weidevogels
5. Grip op kwaliteit natuurnetwerk

Deze vijf thema's tezamen leveren primair een belangrijke bijdrage aan het herstel van de biodiversiteit. Ze versterken elkaar hierin bovendien. Daarnaast levert het maatregelpakket óók een bijdrage aan de FPLG-opgaven water, klimaat, landbouw en brede welvaart.

Dit maatregelpakket bevat voornamelijk maatregelen die in 2024 en 2025 worden uitgevoerd (het nu), met bij sommige thema's een duidelijke doorkijk naar het 'straks' (2035).

Het eerste thema, bomen en bos, zet in op bosuitbreiding binnen en buiten het NNN, bosrevitalisering, uitbreiding en revitalisering van landschapselementen (deels gerealiseerd met – en dus afgestemd op – het thema 'boerenlandnatuur') en uitbreiding van agroforestry en voedselbossen. Hierdoor wordt er bijgedragen aan CO₂-vastlegging en VHR-doelbereik. De Friese bomen- en bossenstrategie (FBBS) en het Fries Programma Landelijk Gebied (FPLG) liggen hieraan ten grondslag.

Het tweede thema, kennisontwikkeling, zet in op onderzoek dat nodig is om vanaf 2025 gericht en zonder risico's aan de slag te kunnen met systeemherstelmaatregelen. Denk aan onderzoek naar de bodemkwaliteit en hydrologische condities en het uitvoeren van (uitgebreide) ecologische systeemanalyses. Daarnaast ontbreekt er voor sommige soorten nog kennis over wat er nodig is om de populaties te behouden, te versterken en/of uit te breiden. Bedoeld wordt hier onderzoek naar de ecologie en het terreingebruik jaarrond i.r.t. het beheer en de inrichting van het gebied. Met de resultaten van deze onderzoeken kunnen de oplossingsrichtingen uit de NDA's verder worden uitgewerkt naar effectieve en obstakelvrije maatregelen. Verder onderzoeken we hoe de groenblauwe dooradering zo goed mogelijk kan bijdragen aan de VHR-doelen. Met de opgeschaalde monitoring volgen we de ontwikkelingen t.a.v. het VHR-doelbereik, zowel binnen de Natura2000 gebieden als daarbuiten.

Boerenlandnatuur, het derde thema, draagt bij aan de VHR-doelen, de realisatie van 10% groenblauwe dooradering (uiterlijk in 2050) en de bossenstrategie. Dit thema richt zich op het duurzame beheer en inrichtingsmaatregelen die nodig zijn om bovenstaande doelen te realiseren. In dit maatregelpakket gaan we voor het nu (2024-2025) budget aanvragen. Duurzaam beheer beoogt in onze optiek de gehele NPLG-periode (2024-2035). Daarom willen wij in 2024 of 2025 nogmaals gebruik maken van het Koplopersproject/maatregelpakket om de benodigde middelen voor 2026-2035 aan te vragen. Dit ook afhankelijk van een eventueel Landbouwakkoord met als onderdeel daarvan een nieuw beloningssysteem via nog nader uit te werken ecosysteemdiensten. Het optimaliseren en uitbreiden van agrarisch natuurbeheer wordt gerealiseerd met het versterken van het ANLb gericht op leefgebieden conform het vigerende Natuurbeheerplan Fryslân. Inrichtingsmaatregelen gaan over het opnieuw inrichten van landbouwgrond ten gunste van bovenstaande doelen, denk aan het herstellen en aanleggen van (opgaande) houtige landschapselementen, voederhagen en erfbeplanting, realisatie en beheer van meerjarige natuurakkers en -graslanden, het herstellen en aanleggen van opgaande landschapselementen

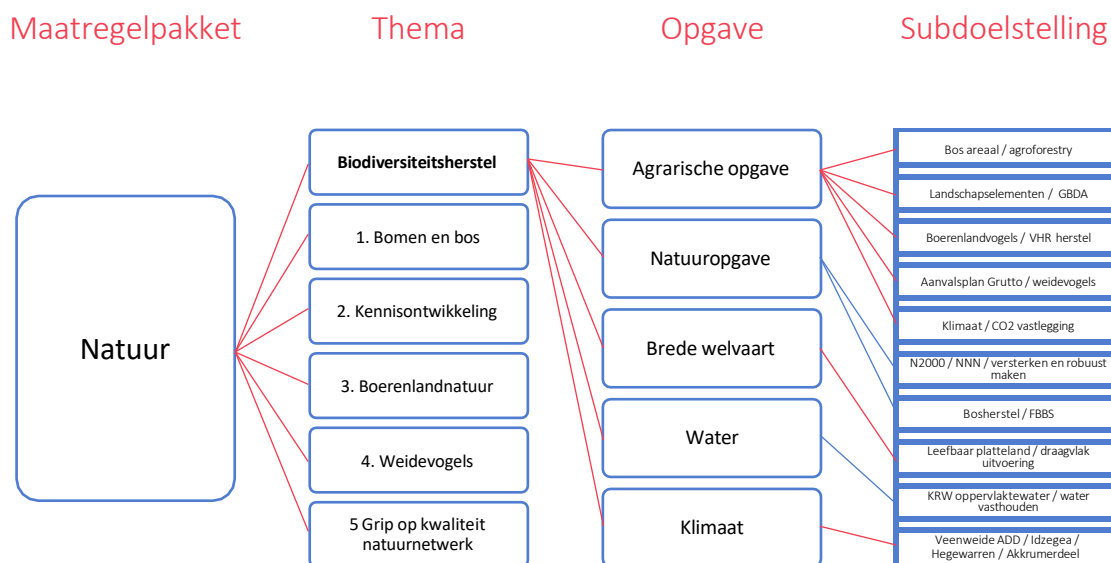
(groene dooradering) en het optimaliseren van de (detail)waterhuishouding. Dit in aanvulling op wat er al wordt gerealiseerd met het maatregelenpakket klimaat, thema veenweide.

Het vierde thema, weidevogels, ziet toe op de instandhouding, ontwikkeling en optimalisatie van natte grasland weidevogelbiotoop én (nieuwe) arealen natuurinclusieve landbouw, waar een agrarische functie gecombineerd kan worden met een natuurdoelstelling voor weidevogels en andere soorten. Een flink aantal Vogelrichtlijndoelen betreft namelijk weidevogelsoorten die – naast dat ze tijdens de trekperiode voorkomen in Fryslân - ook hier broeden. In 2024 en 2025 zal worden ingezet op de instandhouding en ontwikkeling van natte grasland biotoop, d.m.v. herwaardering van gronden en het verbeteren van de kwaliteit m.b.v. inrichtingswerkzaamheden. Het thema weidevogels draagt ook bij aan de FPLG-opgaven stikstofreductie, het herstel van de biodiversiteit in algemene zin, water en bodem, klimaat (buiten het veenweidegebied) en de transitie naar een natuurinclusieve landbouw. Met de realisatie van dit thema wordt ook de samenhang en onderlinge verbinding tussen weidevogelgebieden binnen en buiten het Friese natuurnetwerk versterkt. Dit is van belang om grote aaneengesloten leefgebieden te realiseren waar zowel natuurgebieden als ook agrarische gebieden onderdeel van uit maken. Tevens zullen de maatregelen die in dit thema zijn uitgewerkt als katalysator/motor werken voor de gebiedsaanpak Aanvalsplan Grutto, waarmee in een deel van de gebieden namelijk al een start is gemaakt. Het maatregelpakket weidevogels is exclusief de beheerkosten. De financiering van het aangepaste beheer binnen de Aanvalsplan Grutto-gebieden is namelijk tot en met 2027 al geregeld via het ANLb.

Maatregelen voor weidevogels binnen het Friese natuurnetwerk zijn opgenomen in het thema 'Grip op kwaliteit' en dus ook uit het thema weidevogels gehouden. Om overlap met het maatregelpakket Klimaat, thema veenweide te voorkomen zijn de maatregelen voor weidevogels in de veenweidegebieden opgenomen in het maatregelpakket Klimaat en niet in het maatregelpakket Natuur. De opgave voor 10% groenblauwe dooradering tot slot is opgenomen in het thema 'boerenlandnatuur' en daarom niet meegenomen in het thema weidevogels.

Het laatste en vijfde thema, grip op kwaliteit, ziet toe op het verbeteren van de kwaliteit van de bestaande natuur en het realiseren van de afgesproken natuurambities. Dit gaat Fryslân doen door binnen de bestaande kaders van het SNL de gecertificeerde beheerders maximaal te faciliteren om het beheer optimaal uit te voeren en actief toe te werken naar kwaliteitsverbetering en het realiseren van afgesproken ambities. Zo zal het Friese natuurnetwerk ook buiten de Natura2000-gebieden, maximaal bijdragen aan de realisatie van de provinciale NPLG-opgaven, waaronder de VHR-doelen, biodiversiteitsherstel in algemene zin en ook water en klimaat. De maatregelen zijn opgedeeld in drie blokjes: 1. optimaliseren van het natuurbeheer, 2. uitvoeren van overgangsbeheer en 3. het uitvoeren van kwaliteitsimpulsen.

Alle thema's onder het maatregelpakket Natuur zijn dus nauw met elkaar verweven en leveren samen primair een belangrijke bijdrage aan het herstel van de biodiversiteit, maar ook aan de opgaven voor water, klimaat, landbouw en brede welvaart. In onderstaand schema hebben we geprobeerd de synergie tussen de thema's te verduidelijken. De bijlagen van alle thema's zijn te vinden in de bijgevoegde map 'Bijlagen maatregelpakket 1 Natuur'.

Figuur 1: Synergie en samenhang thema's uit maatregelpakket Natuur.

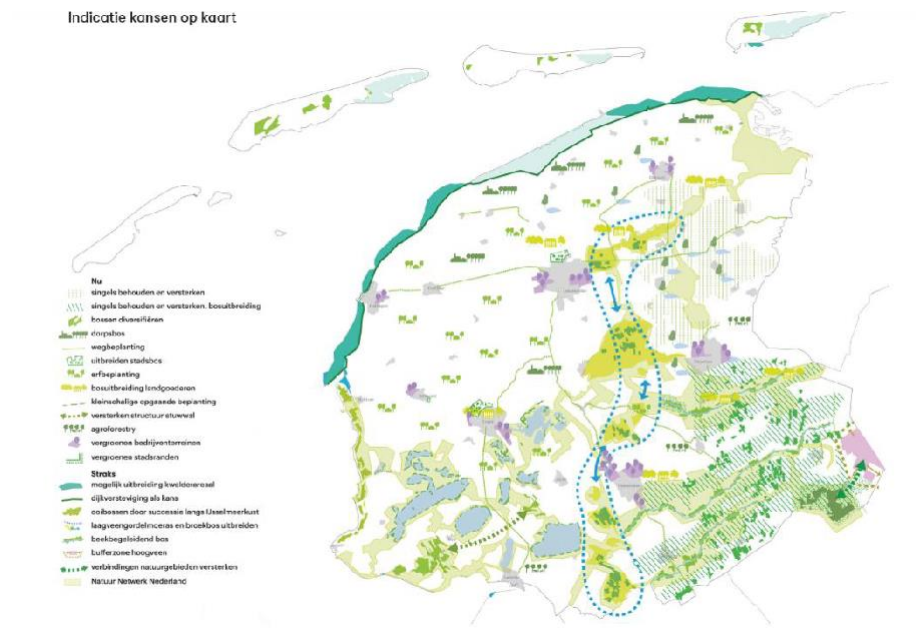
In de bijlagen van dit maatregelpakket is het doelbereik per thema voor zover mogelijk kwantitatief uitgewerkt in de excel 'maatregelpakket Natuur doelbereik'.

Thema 1: Bomen en bos

Algemeen

Naam	Bomen en bos
Hoofdaanvrager <i>De naam van de hoofdaanvrager (provincie)</i> <i>Naam, emailadres en telefoonnummer contactpersoon.</i> <i>IBAN nummer aanvrager.</i>	Provincie Fryslân
Deelnemende partijen <i>Deelnemende partijen, hierbij svp aangeven welke partij(en) budget door beschikt krijgen van de hoofdaanvrager. Oftewel welk deel van het gevraagde budget de hoofdaanvrager wil toedelen aan andere partijen in het gebied, die de uitvoering ter hand zullen nemen.</i>	<p>Deelnemende partijen: Provincie Fryslân Wetterskip Fryslân Gemeenten Grondeigenaren (Staatsbosbeheer, It Fryske Gea, Natuurmonumenten, particulieren (Fries Particulier Grondbezit en de Bosgroepen), etc.) LTO Collectieven Friese Milieu Federatie Landschapsbeheer Friesland</p> <p>Totale kosten thema bomen en bos t/m 2035: €77.987.420 + 10% uitvoeringskosten = €85.786.162</p> <ul style="list-style-type: none"> • €2.205.000: bosuitbreiding binnen NNN. • €12.513.000: bosuitbreiding buiten NNN. • €31.812.500: revitalisering bestaand bos. • €17.783.120: uitbreiding houtige landschapselementen. • €10.729.300: revitalisering landschapselementen. • €2.944.500: uitbreiding agroforestry en voedselbos. <p>Het budget wordt verdeeld over de deelnemende partijen naar ratio van de maatregelen in de betreffende gebieden.</p> <p>Wij vragen nu € 14.297.694,- voor de uitvoering in de jaren 2024 en 2025.</p>
Gebied /locaties <i>Afbakening van het gebied /locatie waarop het maatregelpakket betrekking heeft. Voeg desgewenst een overzichtskaart bij.</i>	<p>Zie pagina hieronder voor een indicatieve kansenkaart van de Friese bomen- en bossenstrategie.</p> <p>Ieder landschapstype heeft mogelijkheden voor meer bomen of bos, maar percentueel gezien bieden de zand-landschapstypen de meeste mogelijkheden. Noardelike Fryske Wâlden: landschapselementen (houtwallen, elzensingels). Zuidelijke zandgronden: bos. Gaasterland: bos.</p>
Samenvatting <i>Vat de essentie van het doel van het maatregelpakket samen in (maximaal) 1 A4. Ga hierbij in op de belangrijkste maatregelen,</i>	Met dit maatregelpakket wordt bijgedragen aan CO ₂ -vastlegging en VHR-doelbereik. Dit door middel van bosuitbreiding binnen en buiten het NNN, bosrevitalisering, uitbreiding en revitalisering van landschapselementen en uitbreiding van agroforestry en

<p><i>instrumenten, doelbereik en verhouding tot het gebiedsprogramma.</i></p>	<p>voedselbossen. De meeste kansen (landschappelijk gezien) bevinden zich op de zandgronden (Noordelijke en Zuidelijke zandgronden en Gaasterlân).</p> <p>Er zal veelal gebruik worden gemaakt van de instrumenten SNL, SKNL, ANLb, GLB-NSP, Programma Natuur en opdrachtverlening. Daarnaast is het nodig nieuwe regelingen op te stellen, waarvoor nog geen instrument beschikbaar is (voor bijvoorbeeld het aanplanten van solitaire bomen in het buitengebied).</p> <p>De Friese bomen- en bossenstrategie (vastgesteld door PS in september 2022) en het Fries Programma Landelijk Gebied liggen hieraan te grondslag. Met onze partners staan wij klaar om de ambities voor meer bomen en bossen te realiseren.</p>																																													
<p>Kosten en dekking <i>Geef een samenvattend overzicht van de totale kosten van het maatregelpakket en het voorstel voor dekking van deze kosten (met de mogelijkheid tot dekking vanuit meerdere financiële bronnen).</i></p>	<p>In de bijlagen is het gedetailleerde overzicht te vinden. In tabel 1 is een beknopt overzicht van de gevraagde kosten voor 2024 en 2025.</p> <table border="1" data-bbox="584 871 1390 1005"> <thead> <tr> <th>Maatregelen Bossenstrategie</th> <th>eenheid</th> <th>aantal</th> <th>normbedrag</th> <th>totaal</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Maatregel 1: bosuitbreiding binnen MNIN</td> <td>ha</td> <td>25</td> <td>15.000</td> <td>387.500</td> </tr> <tr> <td>Maatregel 2: bosuitbreiding buiten MNIN</td> <td>ha</td> <td>35</td> <td>div</td> <td>2.095.500</td> </tr> <tr> <td>Maatregel 3: revitalisering bestaand bos:</td> <td>ha</td> <td>424</td> <td>12.500</td> <td>5.302.083</td> </tr> <tr> <td>Maatregel 4: uitbreiding houtige landschapselementen:</td> <td>ha/km/aantal</td> <td>19/2/8333</td> <td>div</td> <td>2.983.853</td> </tr> <tr> <td>Maatregel 5: revitalisering landschapselementen</td> <td>ha/km</td> <td>88/3</td> <td>div</td> <td>1.788.217</td> </tr> <tr> <td>Maatregel 6: 210 hectare uitbreiding agroforestry en voedselbos</td> <td>ha</td> <td>35</td> <td>div</td> <td>490.750</td> </tr> <tr> <td>Proces kosten</td> <td>%</td> <td>10%</td> <td>nvt</td> <td>1.249.790</td> </tr> <tr> <td>Totaal maatregelen Bossenstrategie</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>14.297.834</td> </tr> </tbody> </table> <p>Tabel 1: Overzicht van de gevraagde bijdrage uit het Transitiefonds. Deze tabel, tezamen met de andere tabellen, zijn te vinden in de bijgevoegde excel.</p>	Maatregelen Bossenstrategie	eenheid	aantal	normbedrag	totaal	Maatregel 1: bosuitbreiding binnen MNIN	ha	25	15.000	387.500	Maatregel 2: bosuitbreiding buiten MNIN	ha	35	div	2.095.500	Maatregel 3: revitalisering bestaand bos:	ha	424	12.500	5.302.083	Maatregel 4: uitbreiding houtige landschapselementen:	ha/km/aantal	19/2/8333	div	2.983.853	Maatregel 5: revitalisering landschapselementen	ha/km	88/3	div	1.788.217	Maatregel 6: 210 hectare uitbreiding agroforestry en voedselbos	ha	35	div	490.750	Proces kosten	%	10%	nvt	1.249.790	Totaal maatregelen Bossenstrategie				14.297.834
Maatregelen Bossenstrategie	eenheid	aantal	normbedrag	totaal																																										
Maatregel 1: bosuitbreiding binnen MNIN	ha	25	15.000	387.500																																										
Maatregel 2: bosuitbreiding buiten MNIN	ha	35	div	2.095.500																																										
Maatregel 3: revitalisering bestaand bos:	ha	424	12.500	5.302.083																																										
Maatregel 4: uitbreiding houtige landschapselementen:	ha/km/aantal	19/2/8333	div	2.983.853																																										
Maatregel 5: revitalisering landschapselementen	ha/km	88/3	div	1.788.217																																										
Maatregel 6: 210 hectare uitbreiding agroforestry en voedselbos	ha	35	div	490.750																																										
Proces kosten	%	10%	nvt	1.249.790																																										
Totaal maatregelen Bossenstrategie				14.297.834																																										
<p>Bijlagen <i>Geef aan welke bijlagen, als gewenst, zijn bijgevoegd. Bijvoorbeeld overzichtskaarten of een Plan van aanpak.</i></p>	<p>De volgende bijlage is bij dit thema bijgevoegd, zie map bijlagen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De Friese bomen- en bossenstrategie. 																																													

Opgaven/problemanalyse en te bereiken doelen

Analyse provinciale/ gebiedsopgaven NPLG

Beschrijf samenvattend de analyse van de opgaven in het gebied/de provincie op de scope van het NPLG. Gebruik kan worden gemaakt van de teksten in het gebiedsprogramma.

Met de aanplant en revitalisering van bomen en bossen wil de provincie Fryslân bijdragen aan CO₂-vastlegging en het vergroten van de biodiversiteit (en daarmee VHR-doelbereik). Van bossen en houtwallen t/m dorpsbosjes en solitaire bomen.

De provincie Fryslân heeft n.a.v. de landelijke bossenstrategie een Friese bomen- en bossenstrategie opgesteld. Deze is door Provinciale Staten in september 2022 vastgesteld. De ambities uit de Friese bomen- en bossenstrategie zijn opgenomen in het Fries Programma Landelijk Gebied.

De ambities zijn als volgt vertaald (N.B. dit maatregelpakket, thema bomen en bos, richt zich alleen op de eerste vijf sporen & onderstaande tabel betreft de totale ambitie voor de gehele looptijd van het NPLG):

	Sporen	Bestaand areaal	Ambitie/streven in ha, km of bomen	Potentiële CO ₂ -winst in 2030 (CO ₂ /jaar)
	Bosuitbreiding binnen het NNN	9.344 ha	223 ha	762 ton
	Bosuitbreiding buiten het NNN	2.969 ha	315 ha	1.047 ton
	Revitalisering bestaand bos	12.313 ha	2.795 ha	3.547 ton
	Uitbreiding landschaps-elementen	3.627 ha	112 ha, 10 km en 50.000 bomen	1.844 ton
	Revitalisering landschaps-elementen	3.627 ha	939 ha, 19 km	1.183 ton
	Agroforestry en voedselbos	Nihil	210 ha	645 ton
	Uitbreiding natte natuur	29.582 ha	2.162 ha	1.273 ton
	Totaal			10.301 ton

<p>Doelbereik NPLG <i>Beschrijf de NPLG-doelen die met het maatregelpakket, waarvoor een aanvraag rijksbijdrage wordt gedaan, gerealiseerd worden. Geef dit zoveel mogelijk getalsmatig weer.</i></p>	<p>Hieronder is het doelbereik weergegeven voor de totale ambitie voor bomen en bos. Een uitsnede voor 2024 en 2025 achten wij namelijk weinig duidelijk.</p> <p>Klimaat (CO₂) CO₂-vastlegging (beperken van de effecten van klimaatverandering):</p> <ul style="list-style-type: none"> • 9.028 ton CO₂/ jaar (in de Friese bomen- en bossenstrategie berekend door Probos o.b.v. de factsheets Klimaatmaatregelen met Bomen, Bos en Natuur). <p>Natuur <i>Groenblauwe dooradering</i> Groenblauwe dooradering (de houtige landschapselementen dragen bij aan de 10% groenblauwe dooradering):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aanleg van nieuwe houtwallen, singels en kleine bosjes of herplanting van verdwenen houtwallen en kleine bosjes, 112 ha. • Aanleg van nieuwe wegbeplanting, 10 km. • Aanplant solitaire bomen in het buitengebied, 50.000 bomen. <p><i>VHR-doelbereik</i> De aan te planten bomen en bossen kunnen, mits op de juiste plekken aangeplant, bijdragen aan VHR-doelbereik. (Bij Oplossingsrichtingen, doelbereik en effecten staat onder Onderbouwing een nadere toelichting.)</p>
---	---

	<p><i>Stikstofreductie</i></p> <p>De aan te planten bomen en bossen kunnen, mits op de juiste plekken aangeplant, stikstof afvangen en daarmee een bijdrage leveren aan stikstofreductie.</p> <p><i>Waterkwaliteit en waterkwantiteit</i></p> <p>Bomen kunnen zorgen voor o.a. beschaduwing van water/ beken, dit draagt bij aan het minder warm worden van water en daardoor de waterkwaliteit. Bomen kunnen ook, mits op de juiste plekken aangeplant, een bijdrage leveren aan het beter vasthouden van water.</p> <p><i>Hydrologische condities</i></p> <p>Hydrologische condities N2000: de hydrologische revitaliseringsmaatregelen in en rond bossen dragen bij aan de hydrologische condities van een aantal N2000-gebieden.</p>
<p>Eventuele wijzigingen ten opzichte van gebiedsprogramma</p> <p><i>Beschrijf, als aan de orde, of de opgave, doelen en maatregelen in het gebied/de provincie gewijzigd zijn ten opzichte van het gebiedsprogramma. (Bijvoorbeeld als resultaat van een voorafgaande planuitwerking of verkenning voor een omwisselbesluit)</i></p>	<p>N.v.t.</p>
<p>Meekoppelkansen</p> <p><i>Beschrijf de opgaven of doelen in het gebied die, naast de doelen van het NPLG, met het te realiseren maatregelpakket waarvoor een rijksbijdrage wordt aangevraagd, ook gerealiseerd gaan worden en die daarmee onderdeel zijn van de uitvoering van het maatregelpakket.</i></p>	<p><i>Leefbaarheid</i></p> <p>Groen draagt bij aan een betere mentale gezondheid. Omdat een groene omgeving uitnodigt om te bewegen en ontspannen, speelt groen een rol bij de vermindering van overgewicht, diabetes type 2, hart- en vaatziekten. Kortom: Groen en bossen dragen bij aan de leefbaarheid van een gebied en gezondheid van haar inwoners.</p> <p><i>Recreatie en toerisme</i></p> <p>Een aantrekkelijk en gezond groenblauw landschap is aantrekkelijk voor toerisme en recreatie. Hierdoor wordt de aantrekkingskracht op een gebied vergroot en draagt dit bij aan de lokale economie.</p> <p><i>Versterken cultuurhistorisch landschap</i></p> <p>Er wordt een kwaliteitsimpuls gegeven aan het Friese landschap door middel van de aanplant van bomen binnen verloren gegane landschapselementen. Hierdoor wordt ook de cultuurhistorische waarde van het landschap vergroot.</p>

Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten

<p>Maatregelen en instrumenten</p> <p><i>Beschrijf de maatregelen en instrumenten die onderdeel zijn van het maatregelpakket (1-3 zinnen per maatregel en instrument). Voeg desgewenst aanvullende notities toe en/of verwijs waar relevant naar het gebiedsprogramma.</i></p>	<p><i>Maatregel 1: bosuitbreiding binnen NNN</i></p> <p>Maatregel: 147 hectare bosuitbreiding binnen NNN, waarvan 25 hectare in 2025-2025.</p> <p>Doelstelling is 179 ha. Daarvan wordt 50 ha door anderen gerealiseerd en bekostigd. Deze maatregel betreft bosuitbreiding door middel van omvorming van bestaande natuur, zoals kruiden- en faunarijk grasland. Bosuitbreiding voor het afronden van het NNN (26 hectare) wordt niet meegenomen, want dit gaat via het Natuurpact.</p> <p><i>Instrument:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap (SKNL) <p><i>Maatregel 2: bosuitbreiding buiten NNN</i></p> <p>Maatregel: 215 hectare bosuitbreiding buiten NNN, waarvan 36 hectare in 2025-2025.</p> <p>Doelstelling is 315 ha. Daarvan wordt 100 ha door anderen gerealiseerd en bekostigd. Deze maatregel betreft het omvormen van landbouwgrond naar bosareaal. Het gaat hier om zowel inrichting als afwaardering van gronden.</p> <p><i>Instrument:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap (SKNL). • Nieuwe regeling, nog op te stellen <p><i>Maatregel 3: revitalisering van bestaand bos</i></p> <p>Maatregel : 2545 hectare revitalisering van bestaand bos waarvan 424 hectare in 2025-2025.</p> <p>Doelstelling is 2795 ha. Daarvan wordt 250 ha door anderen gerealiseerd en bekostigd. Deze maatregel betreft het geven van een kwaliteitsimpuls aan bestaand bos door bijvoorbeeld boomsoortenmenging, bodemkwaliteitsmaatregelen en hydrologische maatregelen. (Hieronder staat bij Onderbouwing een nadere toelichting.)</p> <p><i>Instrument:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap (SKNL) <p><i>Maatregel 4: uitbreiding houtige landschapselementen</i></p> <p>Maatregel: uitbreiding van de houtige landschapselementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 112 hectare, waarvan in 2024-2025 19 hectare, uitbreiding nieuwe houtwallen, singels en kleine bosjes (< 0,5 ha) of herbeplanting van verdwenen houtwallen en kleine bosjes • 10 kilometer, waarvan in 2024-2025 2 kilometer, aanleg van nieuwe wegbeplanting
---	---

	<ul style="list-style-type: none"> • 50.000 solitaire bomen, waarvan in 2024-2025 ruim 8000 bomen, aanplanten in het buitengebied <p><i>Instrument:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • SNL • Subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap (SKNL) • ANLb • Opdrachtverlening aan partners • Nieuwe regeling, nog op te stellen <p><i>Maatregel 5: revitalisering van landschapselementen</i></p> <p><i>Maatregel:</i> revitalisering van landschapselementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 939 hectare, waarvan in 2024-2025 98 hectare, revitalisering van bestaande landschapselementen, zoals houtwallen en kleine bosjes (< 0,5 ha). • 19 kilometer, waarvan in 2024-2025 3 hectare, revitalisering van bestaande wegbepantingen en lanen (langs openbare wegen en op landgoederen en buitenplaatsen.). <p>Dit betreft o.a. het inplanten van gaten, het aanplanten van mengboomsoorten en het introduceren van actiever beheer om groei te bevorderen.</p> <p><i>Instrument:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap (SKNL) • GLB-NSP niet productieve investeringen. <p><i>Maatregel 6: uitbreiding agroforestry en voedselbos</i></p> <p><i>Maatregel:</i> 210 hectare uitbreiding agroforestry en voedselbos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 95 hectare, waarvan in 2024-2025 16 hectare, uitbreiding van boomweides • 95 hectare, waarvan in 2024-2025 16 hectare, uitbreiding van strokenteelt • 20 hectare, waarvan in 2024-2025 3 hectare, uitbreiding van voedselbos <p>We onderzoeken de mogelijkheid om dit gezamenlijk met het maatregelpakket van KRW/water- landbouw op te pakken.</p> <p><i>Instrument:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • GLB-NSP productieve investeringen • GLB-NSP Leader • Opdrachtverlening aan partners • Nieuwe regeling, nog op te stellen
<p>Doelbereik (in verhouding tot het gebiedsprogramma)</p> <p><i>Geef aan welke bijdrage het maatregelpakket levert aan het doelbereik, zowel voor wat betreft de NPLG-doelen als voor eventuele meekoppelende opgaven en doelen.</i></p>	<p>Hieronder is het doelbereik weergegeven voor de totale ambitie voor bomen en bos.</p> <p>- 9.028 CO₂/ jaar (in de Friese bomen- en bossenstrategie berekend door Probos o.b.v. de factsheets Klimaatmaatregelen met Bomen, Bos en Natuur).</p>

<p>Beschrijf daarbij de verhouding tussen het doelbereik van het maatregelpakket in verhouding tot het doelbereik van gehele gebiedsprogramma (de andere al gerealiseerde of nog te realiseren maatregelpakketten).</p>	<p>- Geschatte VHR-doelbereik binnen de provincie Fryslân: 5%. D.w.z.: de uitvoering van de Friese bomen- en bossenstrategie draagt tenminste 5% bij aan de realisatie van de VHR-opgave om uiterlijk in 2050 een gunstige staat van instandhouding van verschillende doelen te hebben bereikt en in 2030 een flinke stap (minimaal 30%) in die richting te hebben gezet. Hoewel moeilijk te kwantificeren, wordt geschat dat de uitvoering van dit maatregelpakket, thema bomen en bos, substantieel bijdraagt aan VHR-doelbereik. Bomen en bossen hebben direct (als leefgebied) en indirect (als rust- en foerageergebied) invloed op biodiversiteit, inclusief een deel van de VHR-doelen die aan Fryslân zijn toebedeeld. Houtige landschapselementen kunnen bovendien een corridor ('stapsteen') vormen tussen natuurgebieden waardoor populaties van soorten elkaar beter kunnen vinden en de isolatie gedeeltelijk wordt opgeheven.</p>
<p>Onderbouwing Onderbouw de keuze voor de maatregelen en instrumenten om tot het gestelde NPLG-doelbereik te komen. Maak hierbij gebruik van de beleidstheorie /doelenboom in het gebiedsprogramma, het toetsingsadvies van de Ecologische Autoriteit, de sociaal economische impact analyse (incl. de toekomst van de landbouw), effecten op leefbaarheid, milieu en leefomgeving e/o andere onderzoeken en adviezen zoals een eventuele milieueffectrapportage. Geef, als relevant, weer welke alternatieve maatregelen en instrumenten zijn afgewogen en op welke gronden deze zijn afgefallen (bijvoorbeeld effectiviteit, legitimiteit en/of draagvlak).</p>	<p>Klimaat Voor onderbouwing van de nut en noodzaak voor meer bomen en bossen en revitalisering verwijzen wij korthedshalve naar de landelijke bossenstrategie. Hoofddoel van de bossenstrategie is CO₂-vastlegging en daarmee het verminderen van de effecten van klimaatverandering. Ook wordt nadrukkelijk rekening gehouden met VHR-doelbereik; het op strategische plekken aanplanten en revitaliseren van bomen en bossen (zie hieronder).</p> <p>VHR-doelbereik In de Friese bomen- en bossenstrategie is beschreven hoe de provincie Fryslân zal bijdragen aan de Europese en landelijke opgave voor de vastlegging van CO₂. De ambitie die in deze strategie is beschreven kan op verschillende manieren ook bijdragen aan de VHR-opgave en de daarbij behorende overbrugging van 30% van het gat tot een gunstige staat van instandhouding van verschillende doelen. Onderdeel hiervan is de uitbreiding van en revitalisering van bos, waaronder van bostypen die onder de VHR-opgave vallen. Verder kan uitbreiding van bos en landschapselementen ook bijdragen aan een algehele verbetering van de biodiversiteit. Dit komt weer ten goede van de voedselbeschikbaarheid van een deel van de diersoorten die onderdeel zijn van de VHR-opgave. Ook kunnen de revitalisering en uitbreiding van bos lokaal bijdragen aan de hydrologie en waterkwaliteit. Ook dit kan weer een positief effect hebben op habitattypen en/of soorten.</p> <p>Habitattypen In de lijst met habitattypen waarvoor de provincie Fryslân een opgave heeft staan vier bostypen, namelijk de duinbossen, oude eikenbossen, hoogveenbossen en vochtige alluviale bossen. Met de duinbossen lijkt het momenteel goed te gaan op basis van de</p>

	<p>natuurdoelanalyses. Hier wordt al jaren omvormingsbeheer toegepast en op een aantal eilanden is ook gewerkt aan het verbeteren van de hydrologie. Het omvormingsbeheer heeft tot doel naaldbos langzaamaan te vervangen door loofbos.</p> <p>Het habitattype oude eikenbossen komt voor zover bekend alleen voor in het N2000-gebied Van Oordt's Mersken. Verder zijn er mogelijk ook nog kwalificerende stukken in het Rysterbosk en aan de noordkant van de Delleboersterheide. Nader onderzoek is nodig om erachter te komen of deze stukken bos kwalificeren en of hier mogelijkheden liggen voor uitbreiding van oude eikenbossen of revitalisering van die bossen. Als dit het geval is, zou uitbreiding of revitalisering op die locaties zowel een bijdrage leveren aan de Friese bomen- en bossenstrategie als aan de uitbreidingsopgave voor het habitattype oude eikenbossen.</p> <p>Het habitattype hoogveenbossen is aangewezen in de N2000-gebieden de Alde Feanen en in de Rottige Meenthe & Brandemeer. Uit de NDA van Rottige Meenthe en Brandemeer blijkt dat zowel de oppervlakte als kwaliteit van de hoogveenbossen onder druk staan door verdroging. Revitalisering van deze bossen evenals eventuele uitbreiding van deze bossen in het gebied zou direct bijdragen aan de VHR-opgave voor dit habitattype. In de Alde Feanen hebben de hoogveenbossen op basis van de meest recente karteringen een matig vegetatieve kwaliteit. Er zijn ook aanwijzingen dat de omstandigheden te voedselrijk zijn en het lokaal te droog is. Door de versnelde successie is er wel sprake van bosuitbreiding in het gebied. Deze kwalificeert door het veelal ontbreken van voldoende veenmosbedekking vaak niet voor het habitattype hoogveenbossen. Verdere uitbreiding van dit areaal of verbetering van de kwaliteit zou dus kunnen bijdragen aan de Friese doelstellingen voor de hoogveenbossen.</p> <p>Het laatste bostype in de lijst met de VHR-doelen voor de provincie Fryslân is het habitattype beekbegeleidende vochtige alluviale bossen. Dit habitattype is niet aangewezen voor de N2000-gebieden in Fryslân. Dit tezamen met het feit dat de opgave voor de provincie Fryslân minder dan 5% van het landelijk areaal is, betekent dat de VHR-opgave minimaal is. Voor zover bekend zijn er in de Lindevallei mogelijk wel de associaties aanwezig behorende bij dit habitattype. De benodigde processen om te kwalificeren tot dit habitattype, namelijk alluviale bodems onder invloed van een beek, zijn niet aanwezig. Het is voornamelijk dus niet bekend of en in hoeverre de Friese bomen- en bossenstrategie kan bijdragen aan dit VHR-doel.</p> <p><i>Vogelrichtlijnsoorten</i></p> <p>Verreweg de meeste vogelsoorten met een VHR-opgave voor de provincie Fryslân zijn niet direct afhankelijk van bos, maar eerder van agrarisch gebied, moeras, duinen, graslanden en heide.</p>
--	---

	<p>Broedvogelsoorten op de lijst die wel direct afhankelijk zijn van bos zijn de zwarte specht en de wespendif. Voor beide soorten geldt dat de doelstellingen momenteel al worden gehaald en ingeschat zijn als ecologisch haalbaar. Voor deze soorten zal de Friese bomen- en bossenstrategie niet noodzakelijk zijn om tot doelbereik te komen. Wel zal er rekening worden gehouden met deze soorten in het geval van het kappen en compenseren van bos in het leefgebied wanneer nodig. Voor een andere doelsoort, de grauwe klauwier, is bekend dat jonge bosaanplant leidt tot een gunstig broedhabitat. Voor deze soort zou bosaanplant dus kunnen bijdragen aan een verdere toename van de broedpopulatie. Het is momenteel niet mogelijk om hier een aantal aan te plakken.</p> <p>Voor de overige vogelsoorten kan de Friese bomen- en bossenstrategie met name indirect een goede bijdrage leveren aan het behalen van de doelstellingen. Voor een groot deel van de vogelsoorten (55%) lijkt voedselbeschikbaarheid een knelpunt of in ieder geval een aandachtspunt. Het gaat hier dan met name over de beschikbaarheid van prooidieren, zoals insecten, kleine waterdiertjes, vis en kleine zoogdieren. De beschikbaarheid van deze prooidieren is direct gelinkt aan de algehele biodiversiteit. Maatregelen als revitalisering van bos, het uitbreiden van landschapselementen (bijv. houtwallen en kleine bosjes) en de aanplant van beekbegeleidend bos (o.a. bijdrage lokale verbetering waterkwaliteit), kan wel worden bijgedragen aan een toename van de biodiversiteit, waaronder insectenpopulaties, en daarmee ook de voedselbeschikbaarheid voor vogels. Verder kunnen landschapselementen en beekbegeleidende bossen ook bijdragen aan geschikte beschutte nest- en/of verblijfplaatsen voor vogels die daar behoefte aan hebben. Met de huidige beschikbare informatie in het niet mogelijk een precieze inschatting te maken van de mate waarin de Friese bomen- en bossenstrategie zal bijdragen aan het behalen van de vogeldoelen.</p> <p><i>Habitatrichtlijnsoorten</i></p> <p>Evenals voor de vogelsoorten, zijn ook de meeste overige soorten met een VHR-opgave voor de provincie Fryslân niet direct afhankelijk van bos. Soorten die wel direct zouden kunnen profiteren van de maatregelen in het kader van de Friese bomen- en bossenstrategie zijn de meervleermuis en de bever. Voor de meervleermuis kunnen landschapselementen met bomen bijdragen aan de ontwikkeling van geschikte vliegroutes tussen de kraam- en verblijfplaatsen en de foerageergebieden. Het niet voldoende aanwezig zijn van dergelijke geschikte vliegroutes is één van de nog steeds aanwezige knelpunten voor de soort. De bever is gebaat bij herinrichting van beeksystemen, inclusief de ontwikkeling van beekbegeleidend bos, waardoor de kwaliteit van geschikt leefgebied zal toenemen.</p>
--	---

	<p><i>Revitalisering bos</i></p> <p>De totale revitaliseringsopgave voor bos is als volgt opgebouwd (in dit maatregelpakket, thema bomen en bos, voor 2024-2025 richten wij ons op het uitvoeren van een deel van onderstaande ambitie):</p> <table border="1" data-bbox="598 414 1380 1243"> <thead> <tr> <th data-bbox="598 414 893 481">Revitaliseringsopgave per type bos</th> <th data-bbox="893 414 1380 481">Top 3 maatregelen per type bos</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="598 481 893 627">528 ha essenbos</td> <td data-bbox="893 481 1380 627">Vervangen es door alternatieve loofboomsoorten; wildbescherming aanplant; bestrijding/ beheersing invasieve soorten.</td> </tr> <tr> <td data-bbox="598 627 893 772">231 ha fijnsparbos</td> <td data-bbox="893 627 1380 772">Vervangen spar door alternatieve boomsoorten; wildbescherming aanplant; herstel hydrologie als de groeiplaats dit toelaat.</td> </tr> <tr> <td data-bbox="598 772 893 918">264 ha lariksbos</td> <td data-bbox="893 772 1380 918">Inbrengen loofboomsoorten; wildbescherming aanplant; verbeteren duurzaam productievermogen.</td> </tr> <tr> <td data-bbox="598 918 893 1030">303 ha grove dennenbos</td> <td data-bbox="893 918 1380 1030">Inbrengen loofboomsoorten; wildbescherming aanplant; aandeel dik dood hout verhogen.</td> </tr> <tr> <td data-bbox="598 1030 893 1176">644 ha eikenbos</td> <td data-bbox="893 1030 1380 1176">Inbrengen strooiselverbeterende soorten, wildbescherming aanplant, bestrijding/ beheersing invasieve soorten.</td> </tr> <tr> <td data-bbox="598 1176 893 1243">826 ha overig bos</td> <td data-bbox="893 1176 1380 1243">Mix van bovengenoemde maatregelen. Per locatie beoordelen.</td> </tr> </tbody> </table> <p>Daarnaast wordt ingezet op:</p> <ul data-bbox="646 1321 1348 1579" style="list-style-type: none"> • Maatwerk; per locatie exact beoordelen welke maatregelen toe te passen. Soms is een niet in de top 3 genoemde maatregel aan de orde. • Onderzoek/ uitvoeringsmaatregelen verbeteren hydrologie. • Impuls jonge bossen (20-30 jaar oud). • Versterken kwaliteit van de bosranden. <p>N.B. De veelgenoemde maatregel ‘inbrengen soorten’ dient meestal meerdere doelen, o.a.: strooiselverbetering, verhogen menging, toename structuurvariatie, klimaatbestendiger en weerbaarder bos en verminderen verdamping.</p>	Revitaliseringsopgave per type bos	Top 3 maatregelen per type bos	528 ha essenbos	Vervangen es door alternatieve loofboomsoorten; wildbescherming aanplant; bestrijding/ beheersing invasieve soorten.	231 ha fijnsparbos	Vervangen spar door alternatieve boomsoorten; wildbescherming aanplant; herstel hydrologie als de groeiplaats dit toelaat.	264 ha lariksbos	Inbrengen loofboomsoorten; wildbescherming aanplant; verbeteren duurzaam productievermogen.	303 ha grove dennenbos	Inbrengen loofboomsoorten; wildbescherming aanplant; aandeel dik dood hout verhogen.	644 ha eikenbos	Inbrengen strooiselverbeterende soorten, wildbescherming aanplant, bestrijding/ beheersing invasieve soorten.	826 ha overig bos	Mix van bovengenoemde maatregelen. Per locatie beoordelen.
Revitaliseringsopgave per type bos	Top 3 maatregelen per type bos														
528 ha essenbos	Vervangen es door alternatieve loofboomsoorten; wildbescherming aanplant; bestrijding/ beheersing invasieve soorten.														
231 ha fijnsparbos	Vervangen spar door alternatieve boomsoorten; wildbescherming aanplant; herstel hydrologie als de groeiplaats dit toelaat.														
264 ha lariksbos	Inbrengen loofboomsoorten; wildbescherming aanplant; verbeteren duurzaam productievermogen.														
303 ha grove dennenbos	Inbrengen loofboomsoorten; wildbescherming aanplant; aandeel dik dood hout verhogen.														
644 ha eikenbos	Inbrengen strooiselverbeterende soorten, wildbescherming aanplant, bestrijding/ beheersing invasieve soorten.														
826 ha overig bos	Mix van bovengenoemde maatregelen. Per locatie beoordelen.														

Besluitvorming en daarbij betrokken partijen

Beschrijving partijen, rollen en verantwoordelijkheden	De Friese bomen- en bossenstrategie is opgesteld met en door onze partners. Vele partners hebben ook bijgedragen aan het
---	--

<p><i>Geef een opsomming van de betrokken partijen in de fase van realisatie en geef daarbij in één zin weer wat hun rol en verantwoordelijkheid is. Bevestig dat alle genoemde partijen hun rol en verantwoordelijkheid hebben onderschreven en geef aan waar dit is vastgelegd, bijvoorbeeld in een bestuursovereenkomst of een andere bestuurlijk vastgelegde afspraak.</i></p>	<p>opstellen van het Fries Programma Landelijk Gebied. Met elkaar steken we de schouders eronder. Dit gaat om o.a. het Wetterskip Fryslân, gemeenten, grondeigenaren, LTO, collectieven, Friese Milieu Federatie en Landschapsbeheer Friesland.</p> <p><i>Provincie Fryslân</i> <i>Rol:</i> financier, initiatiefnemer, verbinder, grondeigenaar en bevoegd gezag binnen NNN. <i>Verantwoordelijkheid:</i> realiseren ambitie.</p> <p><i>Wetterskip Fryslân</i> <i>Rol:</i> financier, grondeigenaar en bevoegd gezag wateren. <i>Verantwoordelijkheid:</i> waterkwaliteit en -kwantiteit.</p> <p><i>Gemeenten</i> <i>Rol:</i> bevoegd gezag, stakeholder en uitvoerder. <i>Verantwoordelijkheid:</i> gemeentelijke omgevingsplannen/ bestemmingsplannen bijhouden/ wijzigen.</p> <p><i>Grondeigenaren (Staatsbosbeheer, It Fryske Gea, Natuurmonumenten, particulieren (Fries Particulier Grondbezit en de Bosgroepen) etc.)</i> <i>Rol:</i> financier, eigenaar en uitvoerder terrein. <i>Verantwoordelijkheid:</i> beheer en inrichting voor terrein.</p> <p><i>LTO</i> <i>Rol:</i> stakeholder, vertegenwoordiger. <i>Verantwoordelijkheid:</i> zorgen voor goede voorwaarden en begeleiding. Faciliteren bij bos buiten NNN, agroforestry, erfbeplanting etc.</p> <p><i>Collectieven</i> <i>Rol:</i> stakeholder, uitvoerder maatregelpakket. <i>Verantwoordelijkheid:</i> zorgen voor goede voorwaarden en begeleiding.</p> <p><i>Friese Milieu Federatie</i> <i>Rol:</i> stakeholder en uitvoerder maatregelpakket. <i>Verantwoordelijkheid:</i> natuurkwaliteit borgen.</p> <p><i>Landschapsbeheer Friesland</i> <i>Rol:</i> stakeholder en uitvoerder maatregelpakket. <i>Verantwoordelijkheid:</i> zorg dragen voor het landschap en uitvoerder van het bomenloket.</p> <p><i>Natuur Mei de Mienskip</i> Provincie Fryslân, Wetterskip, Staatsbosbeheer, It Fryske Gea, Natuurmonumenten en LTO zijn vertegenwoordigd in de</p>
--	--

	<p>uitvoeringsorganisatie Natuur Mei de Mienskip. Deze programmaorganisatie zorgt voor een integrale samenwerking en kan direct met elkaar samenwerken om natuur te realiseren binnen NNN.</p>
<p>Afgeronde procedures en besluitvorming <i>Presenteer een chronologisch overzicht van de procedures en besluitvormingsmomenten die zijn afgerond of nog lopend zijn om te kunnen starten met de realisatie. Bevestig dat alle procedurele stappen in beeld zijn en afgerond kunnen worden om tot realisatie over te gaan. Bijvoorbeeld ruimtelijk-planologische procedures, mogelijke wettelijke compensatie en/of vergunningverlening.</i></p>	<p>De Friese bomen- en bossenstrategie is in september 2022 door Provinciale Staten vastgesteld. De uitvoering van deze bossenstrategie kan dan ook gelijk starten.</p>
<p>Participatie en betrokkenheid democratische vertegenwoordigingen <i>Beschrijf de participatie die met gebiedspartijen heeft plaatsgevonden, wat met de opbrengst van de participatie is gedaan en het betrekken van democratische vertegenwoordiging. Daarvoor kan gebruik gemaakt worden van het gebiedsprogramma. Beschrijf, voor zover relevant, (de opbrengst van) aanvullende participatie en betrokkenheid van democratische vertegenwoordigingen sinds vaststelling van het gebiedsprogramma. Geef tenslotte weer hoe gebiedspartijen en democratische vertegenwoordigingen in de fase van realisatie betrokken gaan worden.</i></p>	<p><i>Democratische vertegenwoordiging</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • De Friese bomen- en bossenstrategie is door PS vastgesteld in september 2022. • De Provinciale Commissie Landelijk Gebied (PCLG) heeft GS positief geadviseerd over de bossenstrategie. <p><i>Participatie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • De strategie is opgesteld met en door onze partners. • De strategie is onderdeel van het gebiedsprogramma (Fries programma landelijk gebied) dat ook een participatietraject heeft gekend. • De strategie staat veelvuldig op de agenda van ons overleg met de TBO's, Bosgroepen en Fries Particulier Grondbezit. • De Friese Milieu Federatie en Landschapsbeheer Friesland hebben al vele projecten gedraaid rondom bomen. Met deze investering kunnen zij hier een vervolg/ impuls aan geven. • De agrarische collectieven en LivingLab Fryslân adviseren en ondersteunen boeren/ grondeigenaren bij de aanplant van bomen of bos op landbouwgrond (agroforestry, voedselbos, erfbeplanting, landschapselementen).

Financiën en risico's

<p>Onderbouwing overheidsbijdrage <i>Beschrijf waarom een rijksbijdrage voor realisatie van het maatregelpakket noodzakelijk is.</i></p>	<p>De bossenstrategie kan maar ten dele worden uitgevoerd door bestaande budgetten, zoals het Natuurpact, Programma Natuur en ANLb en door de inbreng van grondeigenaren. Voor omvorming van natuur naar bos binnen NNN, bosuitbreiding buiten NNN, revitalisering van bos, en uitbreiding en revitalisering van landschapselementen zijn geen bestaande budgetten beschikbaar en derhalve is een beroep op het transitiefonds noodzakelijk.</p>
--	--

Kostenraming

Geef een kostenraming voor het maatregelpakket en voeg een verdere toelichting desgewenst bij. De minimale vereisten voor de kostenraming zijn:

- Specificeer de kosten per type maatregel.
- Werk volgens de PxQ systematiek.
- Betrek bij de kostenraming de voorziene baten, zoals doorverkoop van verworven gronden.
- Geef weer wat de meerjarige programmering van uitgaven / kosten is.
- Betrek bij de kostenraming een risicoreservering voor onvoorziene kosten.
- Geef eventuele structurele (beheer)kosten weer, en geef aan welk deel van deze kosten vóór 2035 en welk deel na 2035 gemaakt worden (het Transitiefonds is tijdelijk tot 2035. Na die tijd kunnen kosten uit deze financieringsbron niet meer gedekt worden).

Kostenraming

Maatregelen bossenstrategie iktv FPLG	eenheid	aantal	jaren	normbedrag	totaal
Maatregel 1: bosuitbreiding binnen NNN					
omvorming bestaande natuur naar bos	ha	25		15.000	367.500
Totaal maatregel 1				15.000	367.500
Maatregel 2: bosuitbreiding buiten NNN					
vernieuwing	ha	36		60.000	2.160.000
afwaardering					-752.500
inrichting	ha	36		18.000	645.000
beheer gedurende gemiddeld 6 jaar	ha	36	6	200	43.000
Totaal maatregel 2				78.200	2.085.500
Maatregel 3: revitalisering bestaand bos:					
revitalisering bestaand bos	ha	424		12.500	5.302.083
Totaal maatregel 3				12.500	5.302.083
Maatregel 4: uitbreiding houtige landschapselementen:					
uitbreiding houtwallen, singels en kleine bosjes en/of	ha	19		23.000	429.333
beplanting van verdere houtwallen en kleine bosjes	ha	19	6	2.960	331.520
beheer (uitgegaan van gemiddeld 6 jaar)	km	2		12.500	20.833
aanleg nieuwe wegbeplanting	jaar	2	6	1.550	15.200
beheer	aantal	8.333		200	1.666.667
aanleggen solitaire bomen in buitengebied	jaar	8.333	6	10	500.000
beheer	jaar	8.333	6	10	2.963.952
Totaal maatregel 4					
Maatregel 5: revitalisering landschapselementen					
bestaande landschapselementen, zoals houtwallen en kleine bosjes, abenzingels	ha	98		18.000	1.762.000
bestaande wegbeplanting en lanen (opbare wegen, landgoederen en buitenplaatsen)	km	3		6.700	21.217
Totaal maatregel 5					1.783.217
Maatregel 6: 210 hectare uitbreiding agroforestry en voedselbos					
uitbreiding boomweides	ha	16		6.900	109.250
beheer (uitgegaan van gemiddeld 6 jaar)	ha	16	6	2.000	190.000
uitbreiding strookentoe	ha	16		200	3.817
uitbreiding voedselbos	ha	3		56.500	168.333
beheer (uitgegaan van gemiddeld 6 jaar)	jaar	3	6	0	490.750
Totaal maatregel 6					
Procekkosten	percentage	100%			1.289.730
Totaal bossenstrategie					14.237.634

Tabel 2: Overzicht van de gevraagde bijdrage voor thema bomen en bos uit het Transitiefonds. Deze tabel, tezamen met de andere tabellen, zijn te vinden in de bijgevoegde excel.

Toelichting gedetailleerde kostenraming maatregelpakket Bossenstrategie

De totalen van de eenheden van de maatregelen uit de bossenstrategie wijken af van de in de tabel aangegeven eenheden. Dit komt doordat grondeigenaren ook vanuit hun eigen verantwoordelijkheid maatregelen treffen. Deze worden door de grondeigenaren betaald, vandaar dat hiervoor geen budget uit de transitiemiddelen hoeft te worden gereserveerd.

De Friese bomen- en bossenstrategie loopt tot en met 2030, het beheer loopt echter door. Het beheer zal niet in het eerste jaar van uitvoering gelden voor de totale aantallen. Er is daarom gekozen om de uitvoeringsjaren te delen door 2 (12 jaar tot en met 2035 is dan 12/2 is gemiddeld 6 jaar). Op basis van het gemiddelde jaar is de beheerlast uitgerekend.

In de Friese bomen- en bossenstrategie zelf is een lager bedrag genoemd dan hier in de raming staat vermeld. Dit komt door de inflatie tussen het moment van vaststellen (in 2022) en nu. De berekeningen zijn gebaseerd op de Tarieven Catalogus Groen blauwe diensten. De toegepaste indexering is afkomstig van de Grond-, weg- en waterbouw (GWW).

Dekkingsvoorstel

Specificeer uit welke financiële bronnen van het Rijk bekostiging gevraagd wordt. Voorbeelden: Transitiefonds, Deltaprogramma, Klimaatfonds, GLB-NSP,

Bekostiging van de maatregelen:

Rijk

- Transitiefonds
- GLB/NSP

<p>evenals al bestaande regelingen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geef bedragen weer inclusief en exclusief BTW en welk deel BTW compensabel is en dus niet uitgekeerd wordt (en verloopt via aanvraag BTW compensatiefonds). • Specificeer in het dekkingsvoorstel de cofinanciering van provincies, waterschappen, gemeenten en/of mogelijk andere partijen. Bevestig de bijdrage die deze partijen willen doen, bijvoorbeeld in een bestuursovereenkomst of een andere bestuurlijk vastgelegde afspraak. • Geef weer hoe eventuele structurele (beheer)kosten gedekt worden. 	<p><i>Bosgroepen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - 150 hectare bos revitaliseren vanuit Programma Natuur. <p><i>Staatsbosbeheer</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Realiseert vanuit eigen middelen 150 hectare bos (100 binnen, 50 buiten NNN). - Realiseert vanuit eigen middelen 100 hectare revitalisering van bestaand bos. <p><i>GLB/NSP</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Via GLB/ NSP zal – naar verwachting – 30 hectare agroforestry worden gerealiseerd. - Via ANLb zal 100 hectare aan houtige landschapselementen worden gerealiseerd.
<p>Verhouding tot indicatief budget voor realisatie van het gehele gebiedsprogramma (totaal maatregelpakketten)</p> <p>Beschrijf hoe de aanvraag rijksbijdrage voor realisatie van het maatregelpakket zich verhoudt tot het indicatieve budget Transitiefonds voor de betreffende provincie.</p>	<p>Uitgaande van het indicatieve fonds (2,5 mld) is de gevraagde bijdrage voor de – totale – bossenstrategie 3% van het transitiefonds.</p>
<p>Risico's en beheersmaatregelen</p> <p>Beschrijf de top-3 risico's en bijbehorende beheersmaatregelen in de realisatie ten aanzien van het behalen van gestelde doelen, binnen de daarvoor gestelde tijd en binnen budgettaire kaders.</p>	<p><i>1. Onvoldoende capaciteit voor uitvoering (opdrachtnemers, aannemers)</i></p> <p>Beheersmaatregel: onze partners hebben aangegeven dat ze, mits ze voor de uren worden betaald, hun schouders eronder zullen zetten. Daarnaast zullen we werken met een goede fasering/ programmering. Partners als Staatsbosbeheer en de Bosgroepen hebben, mede in het kader van Programma Natuur, al goed vooronderzoek gedaan naar de kansen. Zij staan dus in de startblokken.</p> <p><i>2. Onvoldoende (autochtoon) plantmateriaal beschikbaar</i></p> <p>Beheersmaatregel: met Staatsbosbeheer Friesland en Landschapsbeheer Friesland zijn we in gesprek om voldoende (autochtoon) plantmateriaal te waarborgen.</p> <p><i>3. Onvoldoende bereidheid voor bos op landbouwgrond</i></p> <p>Beheersmaatregel: met LTO, Fries Particulier Grondbezit, Bosgroepen en Living Lab Fryslân zijn we in gesprek over de intermediaire rol die zij kunnen vervullen richting particuliere grondeigenaren.</p>

Aanpak met planning en mijlpalen

<p>Planning met mijlpalen en afronding <i>Beschrijf puntsgewijs de planning van activiteiten voor realisatie van het maatregelpakket met de start, tussenresultaten (mijlpalen) en afronding (opleverbeslissing).</i></p>	<p>Fase 1, start (2024):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Partners in stelling brengen - Kansen concretiseren - Laaghangend fruit realiseren (er doen zich nu al kansen voor waar gelijk op kan worden ingezet) - Borgen voldoende (autochtoon) plantmateriaal - Voor zover geen bestaande regeling beschikbaar, gebruiksvriendelijke regeling(en) opstellen - Bosbodemonderzoek naar o.a. verzuring - Opschalen (qua uitvoering en capaciteit in- en extern) voor fase 2 en 3 en na 2025 <p>Fase 2, tussenresultaten (2025):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Grootste deel van de ambitie realiseren - Begin 2025 de voortgang evalueren <p>Fase 3, afronding (2025):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Eind 2025 moet 1/6 van de totale ambitie van het thema bomen en bos gereed zijn
<p>Gesteld staan voor realisatie <i>Onderbouw met een beschrijving van de organisatie(structuur) en beschikbare menskracht dat de realisatie van het maatregelpakket geborgd is.</i></p>	<p>Binnen de provincie Fryslân is een taakgroep Friese bomen- en bossenstrategie. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van de uitvoeringsorganisatie van het FPLG (projectleiding, grondzaken, subsidiezaken, etc.).</p> <p>Tot slot, onze partners hebben tijdens en na het opstellen van de Friese bomen- en bossenstrategie gezegd de schouders eronder te zetten. Met name Staatsbosbeheer en de Bosgroepen staan in de startblokken. Daarnaast is een goede samenwerking met het Wetterskip Fryslân om te zorgen voor goede hydrologische condities.</p>

